

EL MONTSENY, PARC NACIONAL DE CATALUNYA

JOAN IGNASI CASTELLÓ I VIDAL

L'any 1977 el Montseny va ser declarat Parc Natural. L'interès per a la protecció de la muntanya, però, havia començat molt abans, al tombant del segle passat. En les línies que segueixen donarem algunes notícies sobre el naixement de la popularitat d'aquesta serra i recordarem les primeres accions públiques per a la seva salvaguarda, que tingueren lloc en el primer quart del nostre segle.

El Sr. Artur Osona amb la publicació, l'any 1879, de la seva coneguda guia «Excursió a la Muntanya del Montseny per un propietari de la Vila de Breda, amb la traducció castellana i francesa», va incorporar la muntanya als itineraris de l'excursionisme català i va col·laborar decisivament que el Montseny entrés a formar part dels mites del país i molt especialment dels mites barcelonins.

L'èxit d'aquesta guia i l'existència del ferrocarril, que des de l'any 1862 sortint de Barcelona vorejava el sud del massís fins a Girona i des del 1886 corria pel Congost cap a Ripoll, van fer del Montseny la muntanya més visitada pels nostres excursionistes. Els butlletins del Centre Excursionista de Catalunya ressenyen en les últimes dècades del segle XIX i en les primeres de l'actual nombroses excursions per tot el massís i la pràctica de noves activitats com l'esquí. La culminació d'aquesta primera febre montsenyenca va ésser la creació, avui pràcticament oblidada, del refugi del CEC a Sant Andreu de la Castanya, l'any 1910, que va servir de suport als concursos de luges que es celebraven al Matagalls. Trenta anys abans, al 1881, l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques ja havia intentat bastir, sense èxit, un observatori-refugi al Turó de l'Home.

El Montseny esdevingué bo, tant per a donar nom a un bar-restaurant com a una revista, recordem, per exemple, la publicació catòlica-regionalista «La Creu del Montseny» que impulsà Jacint Verdaguer. La seva popularitat creix i creix, els visitants també, i com succeeix sempre que una cosa passa a

convertir-se en un valor social per a la majoria, neix la preocupació per a la seva integritat i per al seu futur.

L'apassionada vivència de la descoberta es reflecteix en magnífiques pàgines de la nostra literatura i en nombrosos articles que alerten dels perills que assetgen la muntanya i que reclamen una acció decidida dels poders públics.

En començar el segle no existia a Europa cap Parc Nacional ni cap legislació específica que permetés salvaguardar el que en aquell moment es qualificava com belleses naturals. Però eren molts els que consideraven que si l'art podia ser protegit per l'Estat amb les declaracions de Monuments Nacionals, per a protegir la natura havia d'existir la possibilitat d'utilitzar una figura similar, la declaració de Parc Nacional.

Aquest pensament fou el que predominà en el primer Congrés Internacional de Protecció de la Natura celebrat a París l'any 1909, i el que, posteriorment, havia d'influir en la majoria d'iniciatives desenvolupades tant a casa nostra com a l'estranger. És, precisament, al voltant d'aquestes dates que es creen les primeres associacions europees per a la conservació de la natura. Al mateix 1909 es funda la Lliga per a la Protecció de la Natura Suïssa, al 1910 la Societat per a la creació dels Parcs Nacionals d'Alemanya i Àustria, i al 1913, a Milà, el Comitè per a la defensa del paisatge i els monuments italians.

A casa nostra el paral·lelisme entre protecció de monuments i protecció de la natura, també es reproduïx fil per randa. El primer Congrés de l'Excursionisme Català, celebrat el 24 de juny de 1911 al Palau de la Diputació de Lleida, discutí com un dels temes rellevants, la comunicació «Bases per a la formació d'un catàleg general i metòdic dels objectes monumentals i arqueològics i belleses naturals de Catalunya», presentada pel que pocs anys després havia d'ésser Cap del Servei de Conservació de Monuments de la Mancomunitat de Catalunya Sr. Jeroni Martorell.

La conservació dels espais naturals del país s'entenia, en aquest document, com la intervenció de l'Estat sobre àrees puntuals amb significats culturals o biològics molt especials, de la mateixa manera que havia de fer-se sobre el patrimoni artístic, per evitar que els interessos particulars degradessin el que es considerava d'interès general.

És curiós comprovar com l'exigència de catalogació, que porta aparellada aquesta visió restrictiva del territori que pretén salvar el més sobresortint però en la que no s'aborda la natura en general, es repeteix, avui, amb les anomenades lleis d'espais naturals, en les quals persisteix el llistat per damunt de la visió integral. Un bon exemple d'això n'és el Pla d'Espai d'Interès Natural de Catalunya recollit a la Llei aprovada pel nostre Parlament l'any 1985.

Les conclusions del primer congrés sobre l'inventari, foren defensades, també, per un gran arquitecte, el Sr. Puig i Cadafalch, que amb molt realisme i tenint en compte la feina que en el camp del patrimoni arquitectònic encara calia fer al nostre país, va defensar que era preferible que l'excursionisme es centrés en una primera fase en la inventariació dels objectes monumentals i arqueològics, atesa la urgència de la situació.

Aquesta posició del congrés excursionista va refredar les iniciatives respecte les belleses naturals fins a l'any 1914, en què es produïren dos fets d'importància: la moció presentada pel Sr. Duran i Ventosa a la Diputació de Barcelona sobre els camins del Montseny i la comunicació llegida durant el tercer Congrés Excursionista Català, pel Sr. Cebrià Montoliu, en representació de la Societat Cívica la Ciutat Jardí, sobre la protecció dels monuments naturals i artístics.

ELS CAMINS DEL MONTSENY

El 10 de febrer de 1914, el Diputat de la Lliga Regionalista Sr. Lluís Duran i Ventosa va presentar al Ple de la Diputació de Barcelona, de la que n'era Conseller de Foment, una moció sobre els camins del Montseny. En aquesta intervenció a més de considerar els aspectes paisatgístics i naturalistes que entusiasmassen el nostre excursionisme, va introduir la preocupació per la situació socio-econòmica de la muntanya i, més concretament, sobre les difícils condicions de vida dels habitants dels punts més alts del massís.

Deia el Sr. Duran que: «és realment sensible no sols el vertader abandó amb què es troben sovint, sobretot en certes comarques, els habitants dels caserius disseminats, no per ésser pocs menys dignes de consideració que els altres ciutadans, sinó per les greus dificultats que ofereix a l'excursionista en particular i a tothom que vulgui admirar les formosures naturals de la nostra terra, en general, l'enfilar-se i embrancar-se per llocs on no hi ha cap més camí que el que ha anat obrint els pobres rabadans que fan pasturar el bestiar...». Calia, segons l'autor de la moció, posar fi a aquest estat de coses construint camins proporcionals a les necessitats que es volen cobrir. Per al Sr. Duran el Montseny podia ser la comarca pilot on començar aquesta tasca de millora que podria servir d'exemple per altres comarques de Catalunya. Per portar a terme aquesta obra va proposar la creació d'una mancomunitat de municipis: «no és cap disbarat pensar en la construcció d'una mancomunitat municipal del Montseny que interessant en la realització de la vida esportiva de Catalunya i pel desenvolupament de les riqueses naturals de la comarca, als propietaris de la mateixa i d'acord amb les dues Diputacions provincials

de Barcelona i Girona, ja que a les dues províncies afecta, i amb la Mancomunitat, si com és d'esperar pot funcionar de seguida, procedís a l'estudi de la xarxa esmentada, prenent per base les carreteres construïdes i els projectes pendants».

El President de la Diputació de Barcelona Sr. Enric Prat de la Riba va convocar el 20 de maig del mateix any els alcaldes del Montseny, el President de la Diputació de Girona i alguns diputats. La reunió que tenia com a fons la moció del Sr. Duran conclogué amb el nomenament d'una junta gestora, presidida pel Sr. Duran i de la que formaven part els alcaldes del Brull; Gualba; Fogars de Montclús; Montseny; Viladrau; Arbúcies; Breda i Sant Celoni. La Junta havia de procedir a la redacció d'un avant-projecte de xarxa de camins per fer possible l'accés als caserius i als punts més elevats del massís.

La Junta es reuní el 17 de juliol del mateix any i hi foren invitats a assistir l'Enginyer Sr. Santasusana, en representació del Centre Excursionista de Catalunya, i el propietari Sr. Ricard Campany. Es convingué que el Sr. Santasusana, ajudat d'altres socis del Centre, faria els estudis de la possible xarxa de camins. Per satisfer les primeres despeses s'acordà d'acceptar les 1.250 ptes. de premi, que havien correspost al Sr. Campany en un concurs de repoblació forestal convocat per la Diputació, i que aquest oferí en el decurs de la mateixa reunió.

L'avantprojecte, que va presentar-se uns mesos més tard, proposava la construcció de la carretera de la Batlloria a Hostalric i l'acabament de la d'Arbúcies a Viladrau, per permetre fer el circuit del Montseny. Recomanava també, la construcció de la carretera de Palautordera al poble del Montseny continuant cap a Collformic, el Brull i Seva i la de Campins per Fogars cap a Santa Fe, Sant Marçal i Viladrau. A més d'aquestes carreteres de primer ordre es recomanaven uns vies més modestes per als recorreguts següents: de Campins a Mosqueroles, La Costa i Montseny; d'Aiguafreda cap a Tagamanent, per revoltar cap a Sant Pere de Vilamajor, amb un brancal que travessa el Pla de la Calma fins a Coll Formic; un altre des de Gualba a Riells i de Riells a la Vall de Santa Fe; i un altre que unís directament les poblacions de Sant Antoni de Vilamajor, Santa Maria de Palautordera, Campins, Gualba i Breda.

Finalment, com camins de muntanya s'indicava el camí de Gualba a Santa Fe i els accesos de les vies principals al Matagalls, Turó de l'Home, Morou, Roques Roges, etc.

El Centre Excursionista de Catalunya que havia col·laborat en l'avantprojecte deia en el seu butlletí referint-se a la construcció d'aquesta xarxa: «El dia que això fos un fet, el Montseny renaixeria esplendorosament, i no dubtem que propis i estranys hi pujarien en continu, artístic i sanítors romiatge,

per fruir de ses moltes bel·leses i de sos esplèndids panorames, convertint-lo en lloc de general atracció i gaudi. I, per a aconseguir que així sigui, no ha de mancar l'esforç i la desinteressada cooperació de tots els excursionistes catalans, els quals, en tant, han de dirigir els més sincers aplaudiments a l'iniciador de tant bella obra».

El programa no es realitzà immediatament per manca de recursos, però les seves idees principals s'han anat materialitzant a poc a poc en el decurs de les darreres dècades.

La moció del Sr. Duran va introduir dins el moviment en favor de la protecció del Montseny dos elements que havien quedat una mica marginats pels primers glossadors: que la muntanya era de propietat particular i que els habitants del massís no disposaven ni de bon tros de les infraestructures i serveis de les que gaudien els barcelonins. El primer punt la manca de legislació adequada i la posició endarrerida de la protecció del Montseny, en l'ordre de les prioritats polítiques del país, es revelaren a partir de la moció, com els factors principals que condicionaren els intents d'intervenció protectora del Montseny.

LA SOCIETAT CÍVICA LA CIUTAT JARDÍ

L'any 1912 es fundà a Barcelona la Societat Cívica la Ciutat Jardí, una entitat preocupada per l'urbanisme i la qualitat de vida dels ciutadans, i que tenia entre els seus objectius el de «Preservar i augmentar les reserves higièniques dels centres de les poblacions, particularment a través de la conservació i creació de boscos perifèrics, zones rurals o silvestres, parcs i jardins urbans i espais lliures interiors de toda classe».

Aquesta definició impulsà la Societat a realitzar diferents accions en favor dels boscos catalans, que culminaren en la redacció d'una proposició de llei de parcs nacionals i un informe al Districte Forestal de Barcelona, on per primera vegada es parlava del Montseny com a Parc Natural Tradicional de Catalunya i Parc Nacional.

Efectivament, la Societat Civil la Ciutat Jardí va presentar al tercer Congrés de l'Excursionisme Català, celebrat a Tarragona l'any 1914, una comunicació titulada «Per la protecció dels monuments naturals i artístics, particularment els primers». La Societat, després de lamentar-se que els centres excursionistes s'haguessin preocupat més dels monuments històrics que dels monuments naturals i de definir aquest darrers com: «certs paratges i comarques, que sigui per l'especial bel·lesa o caràcter dels seus elements constituents, sigui per l'especial interès científic de les seves capes geològiques o determina-

des espècies zoològiques, sigui per raons utilitàries com les que fan referència al règim pluvial o fluvial, mereixen una especial atenció que els protegeixi contra la cobdícia o la deixadesa individuals, l'interès superior que per a la col·lectivitat representen», informava que havia demanat a la Diputació de Barcelona la redacció d'un Pla de reserves forestals, en els punts més indicats de la província i que pensava demanar a la Mancomunitat de Catalunya, de creació imminent, la declaració del futur o dels futurs parcs nacionals del país. També explicava que recorreria al Govern de l'Estat per tal que s'aprovés una legislació adequada al respecte.

El tercer Congrés Excursionista acordà donar suport a aquestes iniciatives i acordà, també, dirigir una comunicació al Sr. Duran i Ventosa encoratjant la seva iniciativa en pro de la constitució de la mancomunitat de municipis del Montseny i de la construcció d'una xarxa de carreteres i camins a la muntanya.

La Societat Cívica La Ciutat Jardí presidida pel Sr. J. A. Güell, tenia entre els membres de la seva junta dos homes que en èpoques diferents intervinrien en la protecció del Montseny: el Sr. Puig i Cadafalch, quan essent president de la Mancomunitat de Catalunya es presentà, com veurem més endavant, el projecte de Parc Nacional; i el Sr. Josep Milà i Camps, President de la Diputació de Barcelona durant la dictadura de Primo de Ribera, període en què es creà el Patronat de la Muntanya del Montseny. Creació, que, per cert, li valgué el nomenament de comte del Montseny pel Rei Alfons XIII.

La Societat perseverà en la seva idea de promoure una legislació sobre parcs nacionals, fins a concretar els seus esforços en la presentació al Senat espanyol, a través del seu associat el Sr. Marqués de Villaviciosa de Asturias, el 14 de juny de 1916, d'una proposició de llei sobre Parcs Nacionals.

Aquesta proposició, que seria aprovada íntegrament, constava només de tres articles, i atesa la seva brevetat i interès la transcrivim a continuació:

«Proposición de Ley para la creación de Parques Nacionales

Artículo 1.º Se crean en España los Parques Nacionales.

Artículo 2.º Son Parques Nacionales, para los efectos de esta Ley, aquellos sitios o parajes excepcionalmente pintorescos, forestals o agrestes del territorio nacional que el Estado consagra declarándolos tales y haciéndose cargo de ellos con el exclusivo objeto de favorecer su acceso por vías de comunicación adecuadas y de respetar y hacer que se respete la belleza natural de sus paisajes, la riqueza de su fauna y de su flora y las particularidades geológicas o hidrológicas que encierran, evitando de este modo con la mayor eficacia todo acto de destrucción, deterioro o desfiguración por la mano del hombre.

MANCOMUNITAT DE CATALUNYA

27
Any _____

Núm. 1

Departament d'Administració

Secció _____

NEGOCIAT

3
OBJECTE

Mon seny,
Pare Nacional.

Artículo 3.º El Ministerio de Fomento reglamentará los Parques Nacionales que vayan creando, y consignará en sus presupuestos las cantidades necesarias para vías de comunicación y sostenimiento de los mismos.»

En defensar la proposta, el Marquès de Villaviciosa utilitzà bona part del contingut de la comunicació que la Societat havia presentat al tercer Congrés Excursionista Català. En considerar, però, aquells punts on es demanava que els Parcs Nacionals de Catalunya fossin creats per la Mancomunitat de Catalunya, es va trencar una mica l'acord i el Marquès digué una mica esverat:

«Y yo, señores senadores, que tengo la pretensión, la inmodestia, de creermé el primer catalanista d'España en el buen sentido de la palabra, naturalmente, por no reconocer límites la admiración que profeso a la laboriosidad de los catalanes, envío desde aquí y creo que interpretando seguramente el deseo de todos vosotros, la felicitación más entusiasta y sincera por haber puesto sobre el tapete la cuestión de los Parques Nacionales, a los dignos, a los dignísimos miembros de la Sociedad Cívica La Ciudad Jardín de Barcelona.

Pero, entiendo que, antes que los Parques Nacionales de Cataluña, que al ser una región ya no podría llamarse "Nacionales", y esto es evidente, debemos todos crear los Parques Nacionales de España.

Siendo de España serán también de Cataluña y de Andalucía, de Galicia y de Murcia, de Baleares y Canarias, sea cual fuere el punto del territorio nacional, peninsular o extrapeninsular, en que radiquen».

Reflexió sempre actual que no necessita comentari.

La Llei fou aprovada el desembre del mateix any i, a proposta del Ministeri de Foment, el febrer de 1917 es va publicar un Reial Decret amb un conjunt de mesures per al seu desenvolupament.

El decret encomanava als Enginyers en Cap dels Districtes Forestals l'establiment d'una relació dels llocs més notables de llurs respectives demarcacions, on s'indiqués quins d'ells mereixen la declaració de «Sitio Nacional» i quins el de «Parque Nacional». El Districte Forestal de Barcelona, Girona i Balears va demanar a la Societat Cívica informació per a complimentar l'esmentat Decret. La Societat es posà en contacte amb la Societat d'Atracció de Forasters, que havia mostrat preocupació per aquests temes i que havia iniciat una campanya contra la tallada dels avets de Santa Fe, el Centre Excursionista de Catalunya, el Departament de Conservació de Monuments de la Diputació de Barcelona i algunes altres entitats, i va redactar un interessant informe sobre els indrets mereixedors de la declaració de Parcs Nacionals.

Per la província de Barcelona, l'informe assenyalava el Tibidabo i

Montserrat com a zones per a ésser declarades Parcs Nacionals i per les províncies de Barcelona i Girona informava textualment: «D'importància encara superior a les anteriors, per la immensa varietat de la seva vegetació i la gran riquesa de la fauna i flora, les seves notabilitats geològiques, sublimitats i bel·leses pintoresques, i excepcional interès per a la hidrologia i meteorologia general de Catalunya, és la serralada del Montseny, que amb la de Montserrat, es disputen la primacia en els honors de Parc Natural Tradicional de Catalunya, per la qual cosa hauria d'incloure's si més no les seves parts essencials, en el catàleg dels Parcs Nacionals que es proposa crear la nostra recent Llei». L'informe, en definitiva, posava per davant de tot les dues muntanyes més valorades en aquell moment per la majoria, els dos massissos que m'imagino que degut a la seva força nodridora d'espiritualitat i nacionalisme Mn. Cinto havia batejat amb el títol dels pits de Catalunya.

Evitar la destrucció d'indrets amb molt significat, en general més estètic que científic, i afavorir les visites turístiques i esportives foren els eixos principals de la primera llei de Parcs de l'Estat. Aquesta legislació va permetre la creació dels dos primers parcs espanyols el de Covadonga i el d'Ordesa. L'esperit que va animar aquestes primeres realitzacions es reflecteix apassionadament en un fulletó publicat l'any 1917 pel Sr. Pedro Pidal a Madrid sobre el Parc Nacional de Covadonga, on entre d'altres, feia les consideracions següents: «El sacrificio del individuo por la colectividad, de los intereses por las ideas, de los personalismos por la causa común, no solamente es la condición de la existencia y del progreso de los pueblos, sino que constituye, a no dudarlo, uno de los mayores goces del espíritu» ...«¿Pero, es que puede llamarse sacrificio el ver levantarse a cambio de un coto de caza un hotel junto al lago de Enol, frente al panorama de los Picos; el ver hacerse un camino a la fuente de Ordiales para que los turistas puedan contemplar con los precipicios sobre las praderías de Angón la esbeltez de las Peñas y el verde infinito de cincuenta valles; el hacerse otro camino bordeando las Torres en Jou Lluengo, por la cuesta de Cebolleda, y otro a Jou Santo, para contemplar el circo estuendo de rocas y neveros que atraviesan los rebecos entre las dos Peñas Santas, y que, bajando a Cain, remonte por la canal de Trea hasta las majadas de Ario?». Generositat d'obertura de la muntanya cap a tothom que potser sorprendrà a més d'un radical.

LA MOCIÓ DEL SR. JAUME BOFILL I MATES AL CONSELL PERMANENT DE LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA

Les peticions de la Societat Civil La Ciutat Jardí, la comissió presidida

pel Sr. Duran i els articles publicats a la premsa diària o a les revistes demostren l'interès social per la protecció del Montseny, però malauradament aquesta voluntat no es concretava ràpidament en un fórmula eficaç i viable. Durant la Presidència de la Mancomunitat de Catalunya de Prat de la Riba s'impulsaren moltes iniciatives de recuperació i consolidació del patrimoni artístic del país i la urgència d'aquests afers deixà per més endavant el paisatge i les belleses naturals.

És poc conegut que foren un grup d'artistes els que mantingueren amb més força, en aquells moments, les reivindicacions protectores del Montseny. L'Escola Superior dels Bells Oficis, creada per la Diputació el maig de 1914, jugà un paper fonamental, a través del seu inspirador el Sr. Francesc d'A. Galí i del seus màxims responsables el Sr. Serafí Bassa i el conegut ceramista Llorenç i Artigas. Aquest grup d'artistes, conjuntament amb alguns dels científics del país foren els que prepararen les memòries que serviren de base, al diputat de la Lliga Regionalista a la Mancomunitat Sr. Jaume Bofill i Mates, per a redactar la moció sobre «El Montseny, Parc Nacional de Catalunya», que aquest presentà al Consell Permanent de la Mancomunitat el 8 de febrer de 1922.

El Sr. Bofill i Mates que com a poeta, amb el nom de Guerau de Liost, establí una forta relació amb la muntanya, fet ben conegut de tothom, com a estadista, també tingué present el Montseny. Aquesta faceta de la seva vida és menys coneguda i per això pot ser d'interès conèixer el seu pensament amb relació a la conservació de la muntanya, a través del contingut de l'esmentada moció.

El Sr. Bofill defensà la prioritat del Montseny sobre altres indrets com a Parc amb aquestes paraules: «És el Montseny el qui, ara com ara, sembla exigir amb preferència una intervenció urgent per modesta que sia. El Parc de Montserrat, si algun dia es creava, tindria la importància de la seva topografia especialíssima i de la seva alta significació patriòtica i religiosa, però res no el fa notable des del punt de mira de la seva flora, semblant a la de totes les nostres muntanyes baixes pròximes al mar. Els possibles Parcs del Pirineu, lluny dels grans nuclis mercantívols i mancats de vies d'accés, no perillen tant com el Montseny de destrucció ni ofereixen, tant com ell, als estudiosos i a les multituds, un recer avinent, ja sigui per a l'estudi ja sigui per a l'esplai».

De les memòries que utilitzà, de les que parlarem més endavant, destacà per demostrar la primacia de la muntanya que:

—El Montseny, en la seva faixa suprema, assenyala amb rara esplendidesa el límit meridional de moltes espècies de la fauna i la flora de Centre Europa.

—El Montseny ofereix en un curt espai i amb una nitidesa gairebé didàcti-

ca les diverses zones de vegetació trobables a Catalunya, des de la càlida alzin surera fins a l'avet nòrdic.

—El Montseny, per la seva situació, i per les vies fèrries i camins que l'envolten, esdevé cada hora més el veritable parc muntanyenc de la Capital de Catalunya, que amb la conquesta de Montjuich ha acabat l'assimilació de les serres que la circunden».

Per al Sr. Bofill la realització del Parc del Montseny tenia que comportar:

«1er. Delimitació de la seva àrea, compressiva, el més que fos possible, dels massissos del Turó de l'Home, de les Agudes i de Matagalls, des del nivell dels mil metres per amunt sobreixint, per la vall de Gualba, fins a assolir els límits inferiors de la seva gradació vegetal.

2on. Expropiació o avinença que permeti sinó adquirir, condicionar l'exercici del dret de propietat dins de la susdita àrea. Sortosament, la part superior de la muntanya es distribuïda en molt poques mans.

3er. Fer respectar i, on calgui, reconstruir el curs natural de les aigües.

4rt. Confecció i execució d'un pla orgànic de comunicacions.

5è. Defensa de les espècies vegetals encara vivents i replantament de les que s'hi criaven i poden de nou ésser-hi aclimatades amb facilitat.

6è. Repoblació fàunica a base d'espècies susceptibles de viure lliurement o dins d'un règim de semi-llibertat.

7è. Creació d'un jardí alpi per a l'estudi botànic de les plantes d'alta muntanya en llur medi propi.

8è. Reconstrucció artística d'ermites i masies. Podria començar fàcilment amb l'ermita de Sant Marçal, possible centre de restauració litúrgica, sucursal de l'Escola de Bells Oficis i centre d'algunes de les seves ensenyances i manufactures.

9è. Construcció d'hotels, hostals i refugis per a excursionistes i establiment d'esports de muntanya.

10è. Establiment de serveis meteorològics i d'altres centres d'estudis, i de determinats estatges de repòs i curació.»

En cercar una base legal per al projecte el diputat conservador considerava que: «La declaració de Parc Nacional d'acord amb les disposicions de la Llei de 8 de desembre de 1916 també podria figurar en aquesta llista. Però, ara com ara, aquesta declaració no pot interessar-nos gaire perquè no ve sinó a consagrar el fet de la cessió de terrenys o el fet d'ésser acceptat pels propietaris dels terrenys compresos dins dels límits del Parc un condicionament de l'exercici de llur dret. I és evident que aquesta cessió o aquesta limitació de drets són la sola cosa essencial per a la creació del Parc».

El Sr. Bofill sense embuts explicava clarament en aquesta darrera frase el problema principal que havia de solucionar el projecte i amb realisme continuava la seva moció dient: «La Mancomunitat, avui per avui, no pot anar tot d'una a sostreure del domini privat les terres del casquet superior del Montseny i realitzar les tasques de repoblament i reconstrucció que esmentavem suara. Tanmateix és a l'abast de la Mancomunitat l'inici d'una acció significativa, encara que limitada, i l'estudi d'un programa complet a realitzar amb les gradacions que la realitat imposi». D'acord amb aquestes idees la moció acabava proposant que es fessin les gestions necessàries per: salvar els avets de Passavets; per adquirir l'ermita de Sant Marçal; per construir els camins del Montseny i per constituir una ponència que estudiés, proposés i executés la progressiva transformació del Montseny en Parc Nacional de Catalunya.

El 20 de febrer del mateix any el Consell Permanent de la Mancomunitat, que en aquells dies presidia el Sr. Puig i Cadafalc, nomenà el Sr. Jaume Bofill i Mates, el Sr. Francesc Galí, Director de l'Escola de Bells Oficis, el Sr. Serafí Bassas, arquitecte-jardiner, el Sr. Lluís Guarro, regidor de Barcelona, el Sr. Rafel Campalans, Director de l'Escola del Treball, el Sr. Frederic Turell, Enginyer-Director d'Obres Públiques de la Mancomunitat i el Sr. M. Rossell i Vilà, Director de l'Escola de Zootècnia, per formar la ponència que proposava a la moció. Malauradament a finals de l'any 1923 la instauració de la Dictadura de Primo de Rivera va separar del Govern de la Mancomunitat els homes que havien donat suport a la idea del Parc del Montseny. La ponència va desaparèixer, la Mancomunitat també, l'any 1925, i és evident que amb els seus pocs anys d'existència no van poder resoldre els problemes de la propietat de la muntanya que tant condicionaven el projecte. Tot i així, el Montseny no queda oblidat durant la dictadura i la feina feta va ser útil, va servir de base per a la creació del Patronat de la Muntanya del Montseny, durant la presidència de la Diputació de Barcelona del Sr. Josep Milan i Camps, un altre dels membres de la tantes vegades esmentada Societat Civil La Ciutat Jardí. Però la història del Patronat, és una altra història, molt poc coneguda i que sens dubte és interessant de conèixer, però que surt fora dels objectius d'aquest paper.

La Memòria que va servir al Sr. Jaume Bofill i Mates per a preparar la seva moció, està formada per cinc estudis. Dos d'ells, els del botànic Pius Font i Quer i el del zoòleg Ignasi de Segarra van ésser publicats l'any 1986 pel Servei de Parcs de la Diputació de Barcelona en la introducció del primer catàleg de flora i fauna del Montseny, els altres: del professor de zootècnia de l'Escola Superior d'Agricultura Sr. Rossell i Vila i els ja esmentats dels representants de l'Escola de Bells Oficis Sres. Serafí Bassas i Llorenç i Artigues, són pràcticament desconeguts.

Transcriure aquests darrers treballs allargaria massa el breu record que estem fent, però per acabar, no puc deixar de citar uns quants paràgrafs del Sr. Llorenç i Artigues, que lliguen directament amb l'afany dels barcelonins per conèixer el Montseny, que més de quaranta anys enrera havia impulsat el Sr. Artur Osona. L'artista deia, situant-se en un pla molt diferent al dels científics que havien parlat de la muntanya i els seus valors: «El Montseny no és ni serà mai una muntanya esquerra. El Montseny crida l'home i acull i accepta la col·laboració d'ell en el manteniment de la seva bellesa. Això és alhora una qualitat més de bellesa i un perill: perill que aquell qui hi posi les seves mans damunt no posseeixi una educació suficient per a entendre les seves belleses naturals i afinar-les, res més que afinar-les; és a dir, res més que obrir el camí perquè avancin pel propi pas, però sense donar-li empentes.

El Montseny és la muntanya catalana vora el Cap i Casal de la plana. El Montseny vora la ciutat. El Montseny és la muntanya en la qual la ciutat deu ésser posada a prova. L'obra que damunt s'hi exerceixi ha de donar el to a la ciutat. La ciutat serà bona i serà culta, o la ciutat serà encara primitiva i imperfecta segons sàpiga tractar la muntanya. La prova és difícil, però és precisament en les proves difícils, on les realitats surten a la llum.

El Montseny deu ésser declarat Parc Nacional per honra de la Ciutat. Quatre capelles, elements civils de la muntanya, clamen per llur reconstrucció i la Ciutat no deu ja desatendre més aquesta queixa. Santa Fe, Sant Marçal, Sant Segimon i Sant Miquel dels Barretons, deuen ésser reconstruïdes íntegrament, deuen ésser reconstruïdes les pedres, els metalls, el mobiliari, els teixits, la terrissa.

La ciutat deu entrar en la muntanya sense destruir-la sinó fent-la més bella. Masies que harmonitzin amb el paisatge deuen ésser construïdes per a servir d'observatoris, museus, granges experimentals. Al voltant de les construccions ha d'exercitar-se la ciència del jardí; i aquesta serà una altra de les proves més difícils de la Ciutat: construir jardins que no desdiguin dels jardins meravellosos de la muntanya. Belleses naturals de la muntanya han estat ja en aquests darrers temps destruïdes pel mercantilisme insà dels seus propietaris. Un seny que estimi la muntanya i hagi conegut les seves belleses perdudes, i ofereixi garanties de solvència, ha d'ésser esmerçat en retornar-li les seves joies perdudes.

D'aquesta convivència d'accions, dues individualitats deuen sortir-ne més humanitzades: ha d'humanitzar-se la muntanya pel contacte intel·ligent de la Ciutat, i ha d'humanitzar-se la Ciutat pel contacte sensitiu de la Muntanya. S'ha d'entendre clarament que humanització no és res més que això: més cor i més intel·ligència. Del cor que és la Muntanya i de la intel·ligència que és la Ciutat, ha de sortir feta art, feta ciència, àdhuc feta ideals polítics, la forma humana de Catalunya».

Avui que quasi tots creiem que la natura no té cap mena de moral, pot resultar una mica inflat aquest maridatge entre moral muntanyenca i ciència urbana, però és indubtable que mostra la seducció que el Montseny ha exercit d'antic sobre els ciutadans del país i el valor simbòlic que ha tingut en els diferents corrents nacionalistes.

Els esforços del primer quart del nostre segle, no van ésser inútils, tot al contrari, han influït sobre la consciència del País i han estat decisius per a la declaració l'any 1977 de l'avui vigent Parc Natural del Montseny. Que es mantingui aquesta situació depèn, en gran mesura, de la voluntat de la nostra societat.

El Montseny ha de continuar oferint els seus paisatges i les seves bel·leses a tots els habitants de Catalunya i del planeta, perquè només la vivència directa de la muntanya pot garantir la voluntat de la majoria de guardar la seva integritat.